

مرتضی
منطقی

راهنمای لوح‌های فشرده آموزش خلاقیت در سطح کودکان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست اجمالی:

- ۰۱ حل مسأله در کودکان پیش دبستان
- ۰۲ بسترسازی در جهت تربیت انسانی متعادل
- ۰۳ بسترسازی در جهت تداوم برخوردهای خلاق کودک
- ۰۴ زمینه‌سازی در جهت عاطفی بارآمدن کودک
- ۰۵ کوشش در جهت تربیت عرفانی- انقلابی کودک
- ۰۶ بسترسازی در جهت ایجاد روحیه علمی- پژوهشی در فرزند
- ۰۷ زمینه‌سازی اولیه در جهت سوق یافتن فرزند به سمت کارآفرینی

فهرست تفصیلی:

۰۱ حل مسأله در کودکان پیش از دبستان

- ۰۱۰۱ حل مسأله در جریان برقراری ارتباط غیر کلامی با دیگران
- ۰۱۰۲ حل مسأله در جریان برقراری ارتباط کلامی با دیگران
- ۰۱۰۳ حل مسأله در جریان برقراری ارتباط مکتوب با دیگران
- ۰۱۰۴ حل مسأله در جریان روابط بین فردی
- ۰۱۰۵ حل مسأله در جهان فیزیکی اطراف کودک
- ۰۱۰۵۰۱ حل مسأله به شکل معمول
- ۰۱۰۵۰۲ حل مسأله با استفاده از یک حدواسط
- ۰۱۰۵۰۳ حل مسأله با استفاده از تجربیات پیشین

۰۲ بسترسازی در جهت تربیت انسانی متعادل

- ۰۲۰۱ تغذیه عاطفی مناسب کودک
- ۰۲۰۲ تکریم شخصیت کودک
- ۰۲۰۱۰۱ نگاه آموزه‌های دینی به تکریم شخصیت کودک
- ۰۲۰۱۰۲ نگاه جامعه معاصر به کودک
- ۰۲۰۱۰۳ چگونگی تحقق تکریم شخصیت کودک در محیط

خانه

۰۲۰۱۰۴ تبعات اولیه و نهایی تکریم شخصیت کودک

۰۲۰۳ تأیید توان‌مندی کودک

۰۲۰۴ القا و تأیید تصویر مثبت از خود کودک

- ۰۲۰۴۰۱ ایجاد شرایط عینی برای عملکرد مثبت کودک
 ۰۲۰۴۰۲ تبعات تأیید تصویر مثبت از خود کودک
 ۰۲۰۵ رشد روح آمریت در فرزند
 ۰۲۰۶ پذیرش نسبی تخالف جویی کودک
 ۰۲۰۷ پرهیز از محدود سازی کودک
 ۰۲۰۷۰۱ دلایل اولیا در محدود ساختن فرزند
 ۰۲۰۷۰۲ آگاه سازی کودک از خطرات احتمالی اقدام‌های

وی

- ۰۲۰۷۰۳ تبعات اولیه و نهایی عدم محدود سازی کودک
 ۰۲۰۸ حذف زور از روابط تربیتی
 ۰۲۰۸۰۱ ترجیح اولیا و نظام‌های رسمی به داشتن فرزند و
 شهروند سر به راه و کلیشه‌ای
 ۰۲۰۸۰۲ ضرورت اعطای آزادی معقول به کودک
 ۰۲۰۸۰۳ وقوع تعارض و روش‌های حل آن
 ۰۲۰۹ ممانعت از سرکوبی روح جست‌وجوگر کودک
 ۰۲۰۱۰ جلوگیری از احساس گناه کاری در کودک
 ۰۳ بسترسازی جهت تداوم برخوردارهای خلاق

کودک

- ۰۳۰۱ نگاه مثبت به برخوردارهای خلاق کودک با جهان خارج
 ۰۳۰۱۰۱ برخوردار خلاق در روابط ارتباطی
 ۰۳۰۱۰۲ برخوردار خلاق در ارتباط با جهان اطراف

- ۰۳۰۱۰۳ برخورد خلاق اولیا با کودک
- ۰۳۰۲ پذیرش تخیلات گسترده فرزند
- ۰۳۰۲۰۱ تخیلات گسترده کودک
- ۰۳۰۲۰۲ سطوح تعامل با تخیلات کودک
- ۰۳۰۳ تأیید روحیه نقاد کودک
- ۰۳۰۴ پذیرش استقلال طلبی و اتکای به نفس در کودک
- ۰۳۰۴۰۱ بروز استقلال طلبی و اتکای به نفس در کودک
- ۰۳۰۴۰۲ اثرات مثبت پذیرش و همراهی اولیا در استقلال طلبی
کودک
- ۰۳۰۵ تشویق شوخ طبعی کودک
- ۰۳۰۶ پیش گرفتن برخوردهای کودکانه با کودک
- ۰۳۰۷ ضرورت همراه شدن با کودک (به جای همراه کردن
کودک با خود)
- ۰۳۰۸ ضرورت پر کردن بهینه اوقات فراغت فرزند
- ۰۳۰۹ تهیه وسایل و اسباب بازی های انعطاف پذیر برای کودک
- ۰۳۰۱۰ گسترش تجربیات و علائق کودک
- ۰۳۰۱۰۰۱ ارتباط با طبیعت
- ۰۳۰۱۰۰۲ ارتباط با حیوانات
- ۰۳۰۱۰۰۳ تجربیات و بازدیدهای علمی
- ۰۳۰۱۰۰۴ انجام کارهای هنری
- ۰۳۰۱۰۰۵ گردآوری مجموعه های مختلف

- ۰۳۰۱۰۰۶ ارتباط با گذشته تاریخی کشور
- ۰۳۰۱۱ ایجاد فرصت تجربه فضاهاى متفاوت
- ۰۳۰۱۲ استفاده از بازی و خنده در روند تربیت
- ۰۳۰۱۳ آموزش در روند ایفای نقش
- ۰۳۰۱۴ استفاده از داستان‌گویی
- ۰۳۰۱۵ آموزش غیرمستقیم
- ۰۳۰۱۶ ایجاد مهارت‌های حل بهتر مسأله در کودک
- ۰۳۰۱۷ انجام بازی‌های فکری و خلاق با کودک
- ۰۳۰۱۷۰۱ انجام بازی‌های فکری
- ۰۳۰۱۷۰۲ انجام بازی‌های تخیلی
- ۰۳۰۱۷۰۳ انجام بازی‌های خلاق
- ۰۳۰۱۷۰۴ تشویق تهیه کاردستی‌های خلاق
- ۰۳۰۱۸ تشویق کودک به انجام کارهای هنری (خاصه نقاشی)
- ۰۳۰۱۹ تشویق کودک به انجام کارهای ابتکاری
- ۰۳۰۲۰ تلاش در جهت شکوفاسازی استعدادهای کودک
- ۰۴ بسترسازی جهت عاطفی بارآمدن کودک
- ۰۴۰۱ نقش عواطف در خلاقیت
- ۰۴۰۲ چگونگی تحقق تربیت عاطفی کودک
- ۰۵ بسترسازی اولیه جهت تربیت عرفانی - انقلابی
کودک

۰۵۰۱ تربیت عرفانی - انقلابی

۰۵۰۲ القائنات ارزشی اولیا به کودک

۰۶ بسترسازی در جهت ایجاد روحیه علمی - پژوهشی

در فرزند

۰۶۰۱ توجه به ویژگی کنجکاوی عمیق کودک

۰۶۰۲ آموزش نظم و برنامه‌ریزی

۰۶۰۳ تلاش در جهت تربیت منطقی فرزند

۰۶۰۴ تربیت کودک به مثابه یک مشاهده‌گر دقیق در طبیعت

۰۶۰۵ توجه به یادگیری‌های مشاهده‌ای کودک

۰۶۰۶ تهیه ابزارهای مقدماتی برای بازی‌های پژوهشی کودک

۰۶۰۷ تشویق دست ساخته‌های کودک

۰۶۰۸ انجام بازی‌های علمی - تخیلی با کودک

۰۶۰۹ بسترسازی برای آزمایش‌های علمی فرزند

۰۶۰۱۰ تمهید زمینه‌های اولیه در جهت فرضیه‌پردازی کودک

۰۶۰۱۱ ارائه مسایل جدید برای حل شدن توسط کودک (حل

مسأله در جریان نقاشی)

۰۷ بسترسازی اولیه جهت سوق یافتن فرزند به سمت

کارآفرینی

۰۷۰۱ تشویق اقدام‌های اقتصادی کوچک فرزند

۰۷۰۲ طرح الگوهای کارآفرین برای کودک

آموزش خلاقیت در سنین پیش از دبستان

دکتر منطقی بحث آموزش خلاقیت در سطح کودکان پیش از دبستان را با چند تذکر، شروع کرده است.

تذکر نخست، در مورد مفهوم پیش از دبستان است. در ادبیات موجود خلاقیت، آموزش پیش از دبستان، عمدتاً به سنین ۳-۶ سال اشاره دارند، در حالی که در بحث آموزش خلاقیت در سطح کودکان پیش از دبستان، بحث وی، محدود در سنین اخیر باقی نمانده، به سنین پایین تر کودک نیز تسری یافته است.

تذکر بعد، گریز از نگاه یک بُعدی به خلاقیت، در مجموعه مباحث مطرح شده می باشد. به این معنا که اگر چه برخی از نظریه پردازان اولیه در زمینه خلاقیت، خلاقیت را صرفاً در گرو یک عامل، مانند ژنتیک، محیط تربیتی یا محیط اجتماعی افراد دیده و تبیین کرده اند، اما دیدگاه های نظری جدیدتر دلالت بر آن دارند که در عرصه خلاقیت، از مسایل زیستی گرفته تا مسایل تربیتی و از مسایل انگیزشی گرفته تا عوامل محیطی، در مسأله خلاقیت مؤثر و ذی سهم هستند و در این میان نباید تنها به یک عامل بسنده کرد (هرچند در گذر زمان، از اهمیت عوامل تربیتی، خانوادگی و آموزشی به تدریج کاسته شده، بر اهمیت ابعاد محیط، افزوده می گردد).

تذکرات دکتر منطقی، با معرفی منابع مورد استفاده وی در مباحث آموزش خلاقیت به پایان رسیده است.

محورهای اساسی مورد توجه در بحث آموزش خلاقیت در سطح

کودکان پیش از دبستان، به شرح زیر هستند:

۰۱ حل مسأله در کودکان پیش دبستان،

۰۲ بسترسازی در جهت تربیت انسانی متعادل،

۰۳ بسترسازی در جهت تداوم برخوردهای خلاق کودک،

۰۴ زمینه‌سازی در جهت عاطفی بارآمدن کودک،

۰۵ کوشش در جهت تربیت عرفانی- انقلابی کودک،

۰۶ بسترسازی در جهت ایجاد روحیه علمی- پژوهشی در فرزند،

۰۷ زمینه‌سازی اولیه در جهت سوق یافتن فرزند به سمت کارآفرینی.

پژوهشگر، در محور «حل مسأله در کودکان پیش از دبستان»، با

ارایه شواهد لازم، به بحث توانایی حل مسأله در کودکان، از سال‌های

ابتدایی عمرشان پرداخته است. به عنوان مثال، وی با بیان مثال‌هایی از

حل مسأله توسط کودکان زیر دو سال، بیان می‌دارد، این کودکان

گاه با شیوه‌های علامتی (مانند اشاره به مادر که مشغول مسواک زدن

است با نشان دادن مادر و حرکت مسواک زدن به پدر که کودک را

بغل کرده است) یا با شیوه‌های علامتی- رفتاری (مانند کودک

خردسالی که با کشیدن آستین لباس پدر و نشان دادن جایی خاص،

وی را بر آن می‌دارد که او را آنجا ببرد)، به حل مسایل فرارویشان،

نایل می‌آیند.

به تدریج با مجهز شدن کودک به زبان، وی ضمن استفاده از

ارتباط‌های غیرکلامی و زبان اشاره‌ای خود، از کلام نیز برای رساندن

مقاصد خویش سود می‌برد، هر چند وی در برخورد با اطرافیان، از واژگان اندکی برخوردار است، اما در مواقع لازم، با خلاقیت فطری خویش، با ایجاد و ابداع واژگان لازم، مقصد و مقصود خویش را به دیگران می‌رساند.

توانایی حل مسأله در جریان برقراری ارتباط مکتوب با دیگران، از دیگر مواردی است که باید به آن توجه داشت. کودکان پیش از دبستان، به سادگی در برخورد با سوژه‌های غامض، نظیر نقاشی مادر خوش اخلاق و بچه بد اخلاقش یا ترسیم جریان گفت‌وگوی دو کودک با یکدیگر و نظایر آن، با توانمندی تام و تمام عمل کرده، با استفاده از نمادهای مختلف (مانند لب رو به بالا و لب رو به پایین به نشانه شادی یا عصبانیت، یا سمبل بلندگو در کنار دهان کودکی یا گوش کودک دیگر به نشانه حرف زدن اولی و شنیدن دومی)، به رساندن مفهوم مورد نظر خویش می‌پردازند.

حل مسأله در جریان روابط بین فردی و جهان فیزیکی اطراف کودک، از دیگر مواردی است که دکتر منطقی در شرح توانایی حل مسأله کودکان، به آن اشاره دارد.

دکتر منطقی در محور «بسترسازی در جهت تربیت انسانی متعادل»، به طرح ۱۰ زیر مجموعه، به شرح زیر پرداخته است:

- تغذیه عاطفی مناسب کودک،
 - تکریم شخصیت کودک،
 - تأیید توانمندی کودک،
 - القا و تأیید تصویر مثبت از خود کودک،
 - رشد روح آمریت در فرزند،
 - پذیرش نسبی تخالف جویی کودک،
 - پرهیز از محدودسازی کودک،
 - حذف زور از روابط تربیتی،
 - ممانعت از سرکوبی روح جست و جوگر کودک،
 - جلوگیری از احساس گناه کاری در کودک.
- پژوهشگر، در آغاز بحث بسترسازی در جهت تربیت انسانی متعادل، از سویی با استناد به دیدگاه‌های دینی، و از سوی دیگر با اتکا به نظریه‌پردازی‌های روان‌شناسی معاصر و شواهد تاریخی، از اهمیت فوق‌العاده روابط عاطفی مناسب در سال‌های نخستین زندگی کودک، یاد می‌کند.

روابط عاطفی مناسب و بهینه، اسباب رشد متعادل کودک را فراهم می‌آورد، در حالی که روابط عاطفی مبتنی بر افراط و تفریط، آثار سوء عدیده‌ای از خود بر جای نهاده، کودک را چنان در خودش، در گیر می‌سازد که سایه روابط نامتعادل عاطفی، در گستره تمامی زندگی وی، پخش می‌گردد. بالطبع انسانی که با تزلزل درونی در خویش مواجه باشد، هیچ‌گاه نمی‌تواند با جرأت و جسارت به اکتشاف جهان بیرون، اقدام ورزد. از این رو، دکتر منطقی در یک جمع‌بندی اجمالی از زیر مجموعه «ضرورت تغذیه عاطفی مناسب کودک»، خاطرنشان می‌سازد، برخی از دیدگاه‌های مطرح در خلاقیت که تصور می‌کنند با آموزش چند واحد خلاقیت، انسان‌ها را خلاق بار می‌آورند، به انحراف می‌روند و اساساً کسانی توان خلاق عمل کردن را دارند که در جریان زندگی خویش دچار آسیب و وقفه‌های عاطفی نشده باشند تا به این ترتیب بتوانند، با اتکاء به درون قدرت‌مندشان، در صدد چالش با جهان بیرون، برآیند.

دکتر منطقی در سایر زیر مجموعه‌های این محور، با اتکا به دید اخیر که در اساس خلاقیت پدیده‌ای جزءنگر نبوده، پدیده‌ای کل‌نگر است و با تمامیت زندگی و وجود آدمی آمیخته است، به طرح نکات و دقایقی می‌پردازد که بستر لازم را جهت قدرت‌مند عمل کردن بعدی کودکان پیش دبستان، برای آنان فراهم آورد.

مؤلف در توصیف تبعات رعایت ملاحظات پیش‌گفته، از نگاه مثبتی که کودک در جریان تربیت اخیر به خود یافته، با همان نگاه

جهان آینده را می‌نگرد، یاد می‌کند. به عنوان مثال، وی از دختر ۵ ساله‌اش مثال می‌زند که از نوشتن کتاب در مورد یکی از شخصیت‌های علمی مورد علاقه‌اش در آینده یاد می‌کند یا از پسرش در آستانه ۵ سالگی یاد می‌کند که در جریان ساختن یک تراکتور فرضی، در پاسخ به پدر که وسایل مورد نیاز آن را از کجا تهیه کرده‌ای، در تمامی موارد پاسخ می‌دهد که خودم آن را ساختم یا از اندیشه خویش برای تهیه هواپیماهایی سفت و محکم در بزرگسالی، یاد می‌کند.

دکتر منطقی در محور «بسترسازی جهت تداوم برخوردارهای خلاق کودک»، از شرایطی یاد می‌کند که ضمن ممانعت از سرکوب خلاقیت اولیه کودکان، بستر لازم را برای تداوم یافتن این خلاقیت، فراهم می‌آورد. وی در این محور، به طرح ۲۰ زیر مجموعه به شرح زیر پرداخته است:

- نگاه مثبت به برخوردارهای خلاق کودک با جهان خارج،
- پذیرش تخیلات گسترده کودک،
- تأیید روحیه نقاد کودک،
- پذیرش استقلال‌طلبی و اتکای به نفس در کودک،
- تشویق شوخ‌طبعی کودک،
- پیش گرفتن برخوردارهای کودکانه با کودک،
- ضرورت همراه شدن با کودک (به جای همراه کردن کودک با خود)،

- ضرورت پر کردن بهینه اوقات فراغت کودک،
- تهیه وسایل و اسباب بازی‌های انعطاف‌پذیر و خلاق برای کودک،
- گسترش تجربیات و علائق کودک (در ارتباط با جهان طبیعت، ارتباط با گذشته تاریخی کشور و تجربیات هنری و بازدیدهای علمی)،
- ایجاد فرصت تجربه فضاهای متفاوت،
- استفاده از بازی و خنده در روند تربیت،
- آموزش در روند ایفای نقش،
- استفاده از داستان‌گویی،
- آموزش غیرمستقیم،
- ایجاد مهارت‌های حل بهتر مسأله در کودک،
- انجام بازی‌های فکری و خلاق با کودک،
- تشویق کودک به انجام کارهای هنری (خاصه نقاشی)،
- تشویق کودک به انجام کارهای ابتکاری،
- تلاش در جهت شکوفاسازی استعدادهای کودک.

در زیر مجموعه‌هایی که در محور بسترسازی جهت تداوم برخوردارهای خلاق کودک مورد توجه قرار گرفته‌اند، تلاش شده است تا در مرتبه نخست فضای کودکانه ذهنی کودک، در وی حفظ شود، در مرتبه بعد برخوردارهای خلاق وی، تأیید و تشویق شود، در مرتبه آخر ویژگی‌های شخصیتی که با شخصیت خلاق ملازمه دارند، در کودک تثبیت شود و به همین ترتیب، با ارایه مسایل مختلف برای حل کردن به کودک و احیاناً آموزش روش‌های حل بهتر مسایل، بستر لازم جهت خلاق تر عمل کردن کودکان، فراهم آید.

بسیاری از نظریه پردازان خلاقیت، تأکید کرده‌اند که افراد خلاق، قسمتی از کودک‌گونگی خود را حفظ می‌کنند، از این رو برخلاف جریان عامی که در جامعه وجود داشته، اولیا در تلاش هستند با نفی و انکار بچگی کودک خود، وی را هرچه سریع‌تر به سمت جهان انسان‌های بزرگ‌سال سوق دهند، دکتر منطقی پیشنهاد «پیش گرفتن برخوردارهای کودکانه با کودک» و «ضرورت همراه شدن با کودک» را برای اولیا، مورد تأکید قرار می‌دهد.

۲.

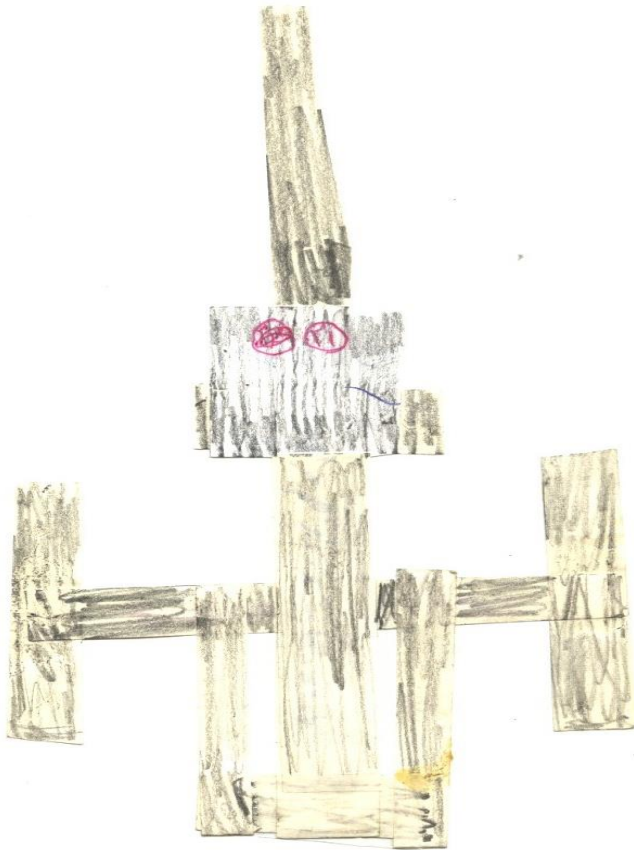

تشویق برخوردهای خلاق کودک، مانند تأیید و تشویق قصه‌گویی دختر خردسالی که با اتکاء به گربه دامنش، دست به قصه‌گویی زده است، مورد بعدی است که مؤلف بر آن صحه نهاده است.

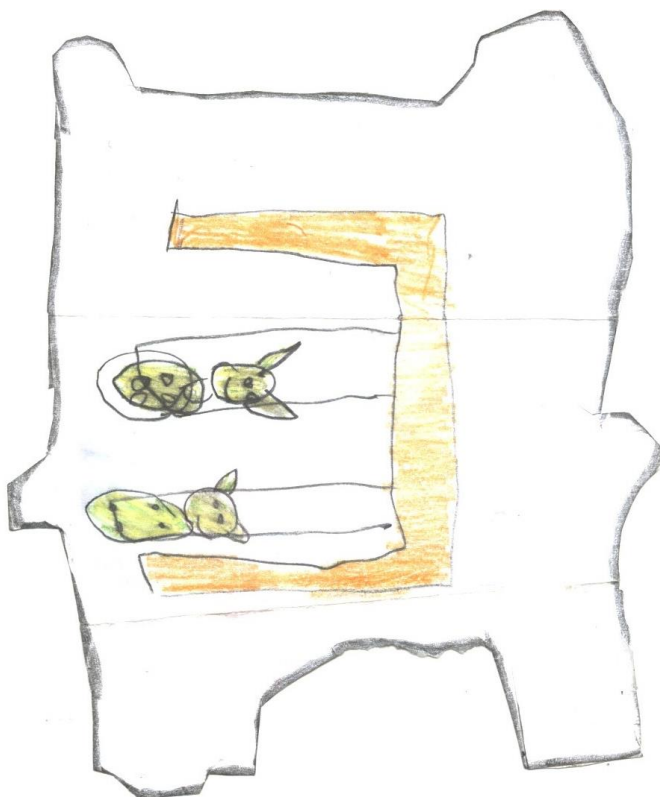
دکتر منطقی در ادامه بحث عوامل ذی‌نقش در تداوم یافتن برخوردهای خلاق کودکان، تشویق ویژگی‌های شخصیتی که با شخصیت خلاق ملازمه دارند را مورد تأکید قرار داده است. از این رو به طرح مباحثی مانند: تهیه اسباب بازی‌های انعطاف‌پذیر برای کودک یا تشویق وی به ایفای نقش (که به نوعی، کودک را وامی‌دارد، از منظر دیگری به جهان هستی بنگرد)، گسترش تجربیات کودک از طریق تجربه محیط‌های متفاوت و کسب تجارب خلاق، دامن زدن به تخیلات کودک با پیش گرفتن بازی‌های فکری و تخیلی با کودک، تشویق روحیه شوخ‌طبعی و نقاد کودک، تأیید روحیه استقلال‌طلبی کودک که به وی جرأت به چالش کشیدن رخدادهای جهان بیرون را می‌بخشد، پرداخته است. اقدام‌های اخیر ویژگی‌هایی نظیر انعطاف‌پذیری تفکر، تخیلات گسترده، شوخ‌طبعی، استقلال‌طلبی و مانند آن را در روحیات کودک، بیش از پیش، تثبیت می‌کنند.

سرانجام مؤلف، به مقوله ارابه حل مسایل از ساده تا پیچیده‌تر در پوشش‌های مطلوب طبع کودکان، نظیر نقاشی، با دیده پذیرش و تأیید، نگرسته است.

چهارمین محور مورد بحث در آموزش خلاقیت در سطح کودکان پیش دبستان، «بسترسازی جهت عاطفی بار آمدن کودک» است. در ذیل این عنوان، دو محور فرعی «نقش عواطف در خلاقیت» و «چگونگی تحقق تربیت عاطفی کودک»، مورد توجه قرار گرفته‌اند. دکتر منطقی در بحث «نقش عواطف در خلاقیت»، با اشاره به سیر تاریخی نظریه پردازی‌های خلاقیت، خاطرنشان می‌سازد، نظریه-پردازی‌های اولیه خلاقیت که با گیلفورد شروع شده، با کارهای تورنس ادامه یافته است، خلاقیت را منحصرأ در چارچوب عوامل

شناختی، تبیین می کردند. اما در ادامه، آمابلی از انگیزه، به عنوان حلقه مفقوده‌ای که در جریان نظریه‌پردازی‌های خلاقیت مشاهده می‌شود، یاد کرد. از این رو نظریه‌های شناختی سابق، به نظریات شناختی و غیرشناختی ارتقا یافتند، و از آن پس، بسیاری از نظریه-پردازان، همسان با ابعاد شناختی به ابعاد غیرشناختی و عاطفی مؤثر در بروز خلاقیت‌های افراد، توجه نشان دادند.

مؤلف در ادامه، در بحث «چگونگی تحقق تربیت عاطفی کودک»، به طرح مواردی مانند: مطرح کردن الگوهای والایش یافته برای فرزند، ایجاد موقعیت‌های لازم برای عاطفه ورزیدن فرزند به انسان‌ها و خاصه ایجاد شرایط عینی برای عاطفه ورزیدن فرزند به حیوانات، پرداخته است و هم‌زمان با بحث در موارد اخیر، با ارایه شاهد مثال‌های لازم، به تبیین چگونگی تحقق این امر، پرداخته است.

تمهیدهای اولیه در جهت «تربیت عرفانی - انقلابی کودکان»، عنوان بعدی است که در آموزش خلاقیت در سطح کودکان پیش دبستان، مطرح گردیده است.

دکتر منطقی در این بحث با بازگشت به رویکردهای جزءنگر و کل‌نگر موجود در خلاقیت، بر این امر تأکید ورزیده است که نباید خلاقیت را مانند دانستن یک زبان خارجی، مسأله‌ای جزئی دید، بلکه خلاقیت با تمامی ابعاد وجودی (و حتی اجتماعی) آدمی، سروکار دارد.

مزلو در نقد کسانی که به گونه‌ای جزءنگر با مقوله خلاقیت برخورد می‌کنند، با عناوینی مانند محققان یک علت، یک معلول، متفکران محرک - پاسخ، متفکران علت و معلولی، متفکران ویژه و نظایر آن یاد کرده، خاطر نشان می‌سازد:

«احساس من این است که مفهوم خلاقیت و مفهوم سلامت، خودشکوفایی و کمال انسانی به هم می‌رسند و به هم نزدیک و نزدیک‌تر می‌شوند و شاید بتوان معلوم کرد که مفهوم واحدی دارند». مؤلف در ادامه یادآور می‌گردد، مطالعات انجام شده درباره افراد خلاق، حکایت از آن دارند که انگیزه افراد مزبور پس از رسیدن به امکانات رفاهی مورد نظرشان، به شدت کاستی می‌گیرد. از همین رو نظریه پردازانی مانند اسپورن، برای تنویر افکار، رو آوردن به معنویت را پیشنهاد کرده‌اند.

بنابراین، با توجه به مقدماتی که از آن یاد شد، طرح دیدگاه‌های عرفانی - انقلابی و به عبارت دیگر، دیدگاه‌های دینی تحجر ستیز، در درجه نخست اهمیت متضمن این مسأله هستند که انگیزه افراد با رسیدن به امکانات مادی، به سرعت فروکش نکنند و در درجه بعدی اهمیت دیدگاه الهی، برخلاف دیدگاه‌های محدود مادی، با طرح مبداء و معاد، انعطاف‌پذیری فوق‌العاده‌ای در تفکر افراد پدید آورده، با نگرش انقلابی و عدالت‌گستری که به افراد می‌بخشد، تغییر آنچه را که هست، به آنچه را که باید باشد، الزامی می‌نماید. از این رو تفکر فرد خلاق در جهان‌بینی الهی، بیش از پیش انعطاف‌پذیر شده، پویاتر از دیگران، عمل خواهد کرد.

دکتر منطقی در ادامه این بحث، به چگونگی بسترسازی جهت تربیت عرفانی - انقلابی کودکان پیش دبستانی پرداخته است. ششمین محور مطرح شده در بحث دکتر منطقی، معطوف به «بسترسازی در جهت ایجاد روحیه علمی - پژوهشی در کودک» می‌باشد. محور اخیر که در صدد ایجاد بستر اولیه لازم، در جهت هر چه خلاق‌تر عمل کردن کودک هست، حاوی یازده زیر مجموعه، به شرح زیر است:

- توجه به ویژگی کنجکاوی عمیق کودک،
- آموزش نظم و برنامه‌ریزی،
- تلاش در جهت تربیت منطقی فرزند،
- تربیت کودک به مثابه یک مشاهده‌گر دقیق در طبیعت،

- توجه به یادگیری‌های مشاهده‌ای کودک،
- تهیه ابزارهای مقدماتی برای بازی‌های پژوهشی کودک،
- تشویق دست ساخته‌های کودک،
- انجام بازی‌های علمی - تخیلی با کودک،
- بسترسازی برای آزمایش‌های علمی کودک،
- تمهید زمینه‌های اولیه در جهت فرضیه‌پردازی کودک،
- ارائه مسایل جدید برای حل شدن توسط کودک (حل مسأله در جریان نقاشی).

برای ایجاد روحیه علمی - پژوهشی در کودک از آغاز سال‌های زندگی، ضرورت دارد تا ضمن توجه به کنجکاوی عمیق کودک، این کنجکاوی را به سمت و سوی فرضیه‌پردازی‌های ساده و آزمایش‌های اولیه سوق داد. بالطبع، در این میان تربیت کودک به شکلی که مشاهده‌گر دقیقی باشد یا تشویق وی به نظم و برنامه‌ریزی و منطقی عمل کردن، از دیگر لوازم تربیت فرزند به مثابه یک پژوهش‌گر کوچک، خواهد بود.

تشویق دست ساخته‌های کودک و تهیه و در اختیار نهادن ابزارهای مقدماتی برای بازی‌های پژوهشی کودک، موارد دیگری هستند که در همین رابطه مورد تأکید قرار می‌گیرند.

دکتر منطقی در توصیف کنجکاوی‌های عمیق کودکان، از کودکانی سخن می‌گوید که به فرض وقتی برای اولین بار راه می‌افتند، مستقیماً به سراغ اسباب بازی‌های پارک شده برادر بزرگ -

ترشان در زیر میز، می‌روند و با وجود آن که سر کودک به گوشه و کنار میز خورده، سرخ می‌شود، بدون توجه به درد ایجاد شده، تنها و تنها توجهش معطوف به وسایل عجیب و غریبی است که آن‌ها فراروی خود می‌بینند.

برای استفاده بهینه از کنجکاوی عمیق و شگفت‌آور کودکان، سوق دادن این کنجکاوی به سمت فرضیه‌پردازی‌های ساده و انجام آزمایش‌های اولیه، اقدام مناسبی است که اولیا باید بدان مبادرت ورزند.

برخی از فرضیه‌پردازی‌های ساده مورد نظر، توسط خود کودکان آرایه می‌شوند، به عنوان مثال کودک با بیان تصور خویش اظهار می‌دارد: با کاشتن پوست شوکولات یا یک چاغاله، درخت شوکولات یا چاغاله برای آن‌ها در خواهد آمد، یا کودک با دیدن بستنی که از فریزر خارج شده و از آن بخاری متصاعد می‌شود، از میزان گرمی آن می‌پرسد. اما در فراز دیگری، اولیا می‌توانند در برابر پرسش‌هایی که به ذهن کودک خطور می‌کند، وی را به سمت فرضیه‌پردازی‌های ساده، سوق دهند.

بسترسازی جهت آزمایش‌های اولیه کودک، عرصه مناسب دیگری است که اولیا باید به آن توجه خاصی نشان بدهند. انجام آزمایش‌های ساده فیزیکی و شیمیایی مانند آب کردن برف، سوزاندن صابون، الکل جامد، چسب مایع و نظایر آن، انجام آزمایش‌های ساده زیستی نظیر نگهداری از شفیره‌ای که کودک یافته

است، مطالعه روند تحولات زندگی کرم ابریشم، قورباغه و مانند آن یا بررسی گیاه گل قهر یا چگونگی رشد و به ثمر رسیدن یک تخمه آفتاب گردان، از جمله مواردی هستند که کودکان را می‌توانند به میزان زیادی، معطوف به خود کنند. بالطبع تهیه و در اختیار نهادن ابزارهای مقدماتی در دسترس کودک (مانند: ذره‌بین، میکروسکوپ، چکش، اره، سوهان و نظایر آن)، از سویی و تشویق کودک به تهیه ابزارهای مورد نیازش از سوی دیگر، اقدام مفید و مناسب دیگری است که مکمل اقدام‌های اخیر اولیا، واقع خواهد شد.

دکتر منطقی در ادامه، طی شاهد مثال‌های متعدد دیگری، بیان می‌دارد که چه گونه می‌توان با تشویق کودک به این که بسان مشاهده‌گر دقیقی عمل کند، به تدریج نظم را در رفتارهای پژوهشی خویش بنیان نهد و به شیوه‌ای منطقی عمل کند، یاد کرده است.

سودا: ۱۰۰

سرانجام در آخرین محور مورد اشاره در آموزش خلاقیت در سال‌های پیش از دبستان، محور «بسترسازی اولیه جهت سوق یافتن کودک به سمت کارآفرینی»، مورد توجه واقع شده است.

دکتر منطقی در توصیف دلایل طرح چنین بحثی، خاطرنشان می‌سازد که تربیت خلاق فرزندان، باید به عرصه‌های عینی و عملی زندگی آنان پیوند بخورد و بهترین عرصه ممکن در این ارتباط، تشویق کارآفرینی و کارآفرین واقع شدن فرزندان، از سال‌های اولیه عمرشان است.

مؤلف در این قسمت با طرح دو زیر مجموعه «طرح الگوهای کارآفرین برای کودک» و «تشویق اقدام‌های اقتصادی کوچک فرزند»، در صدد معرفی بستر اولیه کارآفرینی برای فرزندان، برآمده است.

طرح الگوهای کارآفرین در جریان قصه و داستان، یا طرح الگوهای کارآفرینی که کودک در میان اطرافیان خویش آنان را ملاحظه می‌کند و مشاهده ویژگی افراد کارآفرین که گاه از هیچ همه چیز را می‌آفرینند، به شکل نظری کودک را با مقوله کارآفرینی آشنا کرده، وی را نسبت بدان، ترغیب می‌سازد، از سوی دیگر اولیا می‌توانند با تشویق اقدام‌های اقتصادی کوچک فرزندشان، نظیر پرداخت مزد به وی در برابر انجام کارهایی که از وظایف وی به شمار نمی‌رود یا تشویق خرید و فروش مواردی مانند تمبر توسط کودک در سطح دوستانش، اقدام مفیدی در این جهت انجام دهند. به همین ترتیب،

برخی از اولیا ممکن است برای تهیه کارت پستی که به مناسبت‌های مختلف، در پی ارسال آن برای اطرافیان‌شان هستند، تهیه آن را به فرزند خود سفارش داده، به تناسب زحمت، ابتکار و ظرافتی که در آن به کار رفته است، روی کارت پستال تهیه شده قیمت گذاشته، آن را از وی بخرند. مواردی نظیر آنچه از آن یاد شد، از مصادیق کارهای کوچک اقتصادی فرزندان به شمار می‌آید که می‌تواند به عنوان اولین تجارب وی در این زمینه، در سال‌های بعدی زندگی کودک، از رشد بیش‌تری برخوردار گردند.

به این ترتیب، بحث آموزش خلاقیت در سطح کودکان پیش دبستان، با طرح محورهایی که از آن‌ها یاد شد و نمایش بیش از ۱۵۰ تصویر از کارهای خلاق کودکان پیش دبستان که در جریان بحث، مورد استناد دکتر منطقی قرار گرفته‌اند، خاتمه یافته، ادامه آن در سطح کودکان دبستانی (و نوجوانان و جوانان مقاطع اول و دوم دبیرستان)، پی گرفته خواهد شد.

بسته آموزشی حاضر با شماره ۲۶۷۸ مورخه ۱۳۸۹/۱/۳۱ به تأیید مؤسسه پژوهشی برنامه‌ریزی درسی و نوآوری‌های آموزشی آموزش و پرورش رسیده است.

نظر دکتر حسن قاسم زاده، پدر خلاقیت ایران در مورد بسته آموزشی آموزش خلاقیت:

برنامه‌ی جامع پرورش خلاقیت دکتر منطقی که در بر گیرنده‌ی سطوح پیش از دبستان، دبستان، راهنمایی و دبیرستان است، بدون تردید کاری عظیم و ماندنی است. این برنامه حاصل سالان متمادی تجربه در پرورش خلاقیت کودکان، نوجوانان و جوانان در سطوح مختلف تحصیلی و نیز پژوهش و آموزش خلاقیت توسط ایشان است.

اهمیت کار دکتر منطقی از جمله در آن است که هم‌زمان به پرورش خلاقیت و نیز به پرورش جنبه‌های عاطفی کودک و نوجوان توجه نموده است. دکتر منطقی علاوه بر آموزش و پرورش خلاقیتِ عده‌ی کثیری از فراگیران در مدارس کشور، دارای تجربه‌ای بسیار مهم - پرورش هم‌زمان خلاقیت و جنبه‌های عاطفی فرزندان خود از تولد تا سطوح بالای آموزشی - نیز هست. با اطمینان می‌توان گفت که کم‌تر پدر و مادری - شاید در حال حاضر هیچ پدر و مادری - چنین موردی را تجربه کرده باشد.

برای آن که والدین قادر به آماده کردن فرزندان خود برای پرورش خلاقیت باشند، حداقل پیش نیاز آن است که به شیوه‌های علمی تربیت فرزندان خود آگاهی داشته و تربیت فرزندان از بدو تولد تا زمانی که هدایت آن‌ها را به عهده دارند. را به بهترین نحو ممکن انجام دهند. این امر نه تنها در پرورش خلاقیت که در کلیه - ی جوانب زندگی شخص، نقشی کلیدی دارد. برنامه‌ی حاضر به

والدین و نیز مریبان در نیل به این هدف کمک شایانی می کند.